

SAĞLIKLI VE ENGELLİ ÇOCUK SAHİBİ ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI VE DİSİPLİN YÖNTEMLERİ

DISCIPLINE METHODS AND CHILD RAISING ATTITUDES OF MOTHERS HAVING DISABLED AND HEALTHY CHILD

Gülsün Ayran Meryem Baran

Erzincan Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu
Erzincan

Yazışma Adresi:

Gülsün Ayran

Başbağlar Mahallesi, Erzincan Üniversitesi
Sağlık Yüksekokulu Erzincan - Türkiye

E posta: gulsun_ayran@hotmail.com

Kabul Tarihi: 09 Eylül 2015

DOI:10.5505/bsbd.2016.86547

Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi

ISSN: 2146-9601

e-ISSN: 2147-2238

bsbd@balikesir.edu.tr

www.bau-sbdergisi.com

ÖZET

AMAÇ:Bu çalışma sağlıklı çocuk anneleri ile engelli çocuk annelerinin tutumları ve çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEMLER:Araştırma Erzincan'da bulunan ekonomik seviyeleri benzer Türk Kızılayı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim alan engelli çocukların anneleri ve Erzincan'da yaşayan; engelli çocuğu olmayan rastgele seçilmiş anneler ile Mayıs-temmuz 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veriler sosyo-demografik soru formu, annelerin disiplin yöntemlerini belirlemeye yönelik soru formu ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği aracılığı ile toplanmıştır.

BULGULAR:Engelli çocuk sahibi annelerin aşırı korumacı alt boyutu puan ortalamaları 52.21 ± 7.54 , sağlıklı çocuk sahibi annelerin aşırı korumacı alt boyutu puan ortalamaları 46.13 ± 8.99 olarak belirlenmiştir. Çocuklara karşı uygulanan disiplin yöntemleri arasında, sağlıklı çocuk sahibi annelerin %38,9 oranında çocuğa sevdiği şeyleri yasaklamayı uygularken, engelli çocuk annelerinde %40 oranında fiziksel şiddet uygulanmaktadır.

SONUÇ:Çalışmada engelli çocuk sahibi annelerin sağlıklı çocuk sahibi olan annelere göre daha koruyucu tutum sergilediği ve çocuklarına daha fazla sıkı disiplin uyguladıkları,engelli çocuk sahibi annelerin sağlıklı çocuk sahibi olan annelere göre daha fazla fiziksel şiddete başvurdukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler:Aile tutumu, çocuklar, disiplin, engelli, hemşirelik.

SUMMARY

OBJECTIVE: This study is performed with the aim of determining the attitudes and the discipline methods of mothers having disabled or healthy children.

METHODS: The study was performed with the mothers who have similar economical level and whose child having education from the Turkish red crescent and rehabilitation center and the mothers living in Erzincan and having no disabled children in May-June 2012. The data is collected through socio-demographic questionnaire, the questionnaire to determine the methods of discipline of mothers, and The Scale of Family Life and Child Raising Attitude.

RESULTS:It is determined that the average sub-dimension score of high protectionism of mothers having disabled child is 52.21 ± 7.54 , the average sub-dimension score of high protectionism of mothers having healthy child is 46.13 ± 8.99 . Among the disciplinetechniques applied to children, while mothers having healthy child forbid liked things for children at the rate of 38.9%, mothers having disabled child use violence at the rate of 40%.

CONCLUSION: In the study, it is determined that mothers having disabled child show more protective attitude and show more tight discipline to their children in proportion to the mothers having healthy children. It is also determined that the mothers having disabled children resort to physical violence more than the mothers having healthy children do.

Key Words: Attitude of family, children, discipline, disabled, nursing.

GİRİŞ

Aile fizyolojik, ekonomik, kültürel ve toplumsal olarak çocuk ve ergenin ruhsal gelişimini ve davranışlarını biçimlendirip yönlendiren, insan yaşamında doğumdan önce başlayan ve hayatın sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurumdur.¹

Aile, çocuğun ilk sosyal yaşantılarını edindiği yerdir. Sosyal etkileşimler, insanın doğasında var olan dolayısıyla kaçınılmaz bir olgudur ve aile üyelerinin tek tek sağlıklarına etki ettiği gibi, bir üyenin sağlıksız olması da tüm ailenin yapısına ve işlevlerine etki etmektedir. Ailede hasta veya engelli bir kişinin olması, bu durumun özellikle çocuklardan birinde çıkması ailenin işlevselliğini bozar ve çocukla ilişkili olarak gelişen anne-babalık dinamiklerinde de farklılaşmalar yaşanır.^{2,3,4}

Çocuğun sağlıklı olarak yetişmesi ve olumlu kişilik yapısı geliştirebilmesinde anne babanın çocuk yetiştirme tutumları büyük önem taşımaktadır. Olumlu çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun ileride kendisine ve topluma faydalı bir birey olmasına katkı sağlar. Ebeveynler engelli çocukları için ve çocuklarının geleceği için endişelenirler. Bu duygular içinde çocuk reddedilebilir ya da üzerine aşırı düşülerek engellenebilir veya eğitime özen gösterilmeyebilir. Ebeveynlerin bu duyguları yaşamalarını; engelli çocuklarıyla olan iletişimlerini, çocuğu kabul veya reddetme düzeylerini dolayısıyla da tutumlarını etkileyeceği düşünülebilir. Bu davranış ve tutumlar çocukların sosyal, duygusal ve kişilik gelişimlerini etkileyebilmektedir.^{5,6}

Anne baba tutumu söz konusu olduğunda, ebeveynin çocuğa gösterdiği sevgi kadar onun davranışlarına uyguladıkları kontrol ve disiplinin niteliği de önemlidir.⁷ Disiplin yöntemleri ödül ve cezayı içermekte olup yapıcı, ya da yıkıcı özelliklere sahip olabilmektedir. Bu disiplin yöntemleri çocukların öz güveni, benlik saygısı, sorumluluk duygusu ve problem çözme becerileri üzerinde olumlu yönde etki edebileceği gibi, düş kırıklığı, düşük benlik saygısı gibi olumsuz etkilere de neden olabilmektedir.⁸ Çocuk sıcak, sevecen ve tutarlı bir aile ortamında huzur ve sevgiyi bulur. Kendi kendine yetmeyi, kendinden hoşnut olmayı, kendine saygı duymayı öğrenir. Bağımlı kılınan, yüreklendirilmemiş ve cezalandırılmış çocuk ise, herhangi bir ortamda çekingen ve ürkek davranır. Kendini umarsız, değersiz kapana kısılmış ve öfkeli hisseder. Arkadaşlarıyla paylaşım yapamaz.⁹ Aileye yeni bir bireyin katılması, aile rollerinde değişikliğe ve strese neden olur. Çocuk doğduktan sonra her şey planlandığı gibi gelişirse, ebeveyn kendini daha iyi hissedebilir. Ancak çocuğun beklenilmediği gibi olması durumunda, ebeveynin hayalleri yıkılabilir.⁶ Özellikle engelli çocukla ilgili sorumlulukları büyük oranda yüklenen anneler, bu durumdan daha çok

etkilenmektedirler. Çocuklarının bakım sorumluluğunu daha fazla üstlendikleri için, engelli çocuğu olmayan annelere göre daha fazla psikolojik sıkıntılar gösterebilirler. Engelli çocuğa sahip bazı anneler çocuklarına tanı konulduktan sonra çok güçlü duygular yaşadıklarını, özellikle üzüntü ya da keder duygularının çok yoğun olduğunu belirtmişlerdir.^{10,11}

Çocuğun engelinin getirmiş olduğu güçlükler de ailenin çocuğuna bakışını, çocuğunu kabul etme düzeyini ve çocuğa karşı tutumunu etkileyebilir.⁶ Bu noktada hemşire, doğum öncesi dönemden başlayarak sürekli anne ve baba ile birlikte. Sürekli olan bu ilişkide aileyi yakından tanır ve sorunlarını paylaşır.⁵ Toplum, aile ve bireye yönelik sağlık hizmetlerinin her aşamasında görev alarak, çocuğun ve ergenin aile ve toplum içinde fiziksel, kültürel, duygusal ve toplumsal yönden gelişimini/olgunlaşmasını sağlar.⁹

Bu çalışma sağlıklı çocuk ebeveynleri ile engelli çocuk ebeveynlerinin çocuk yetiştirmedeki tutumları ve çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ YÖNTEM

Araştırmanın Şekli

Araştırma, sağlıklı ve engelli çocuğa sahip olan annelerin çocuk yetiştirme şekilleri ve disiplin yöntemlerini incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Erzincan merkezde yaşayan, ekonomik seviyeleri benzer koşullarda olan anneler, örneklemini ise Erzincan'da bulunan Türk Kızılay'ı Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim alan bedensel ve zihinsel engelli çocukların anneleri (52 kişi) ve Erzincan merkezde yaşayan, engelli çocuğu olmayan rastgele seçilmiş anneler (60 kişi) oluşmaktadır. Bu gruplar, ailelerin ekonomik seviyesi benzer koşullarda olanlardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler annelere sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerin sorgulandığı, araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ve aile işlevselliğini değerlendirmek üzere "Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutum ölçeği (PARI)" aracılığı ile elde edilmiştir.

Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument -PARI):

Ölçekte "aşırı koruyuculuk", "demokratik tutum ve eşitlik tanıma", "ev kadınlığı rolünü reddetme", "geçimsizlik" ve "sıkı disiplin" olmak üzere 5 alt boyut ve toplam 60 madde bulunmaktadır. Ana-babalara, çocuk ve gençlere uygulanabilen bu ölçekte, katılımcıların her bir madde için kendine en uygun olan "daima uygun buluyorum", "genellikle uygun buluyorum", "biraz uygun buluyorum"

ve “hiç uygun bulmuyorum” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmektedir. Maddelere verilen “hiç uygun bulmuyorum” yanıtına ‘1’ puan, diğerlerine sırasıyla ‘2’, ‘3’, ‘4’ puan verilir. Ancak 2. 29. ve 44. maddelere verilen yanıtlar tersine puanlanır. Her alt boyut için ayrı puan elde edilir. Toplam puan yoktur. Alt boyutlardan alınan puanlar birbirleriyle karşılaştırılmaz. Her alt boyut toplam puanının yüksekliği, o boyutta yansıtılan tutumun onaylandığını gösterir.¹² Ölçeğin iç tutarlılığı (Cronbach alfa) 0.91’dir. Çalışmaya alınan ailelerin, Aile hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği toplamı iç tutarlık güvenirlik katsayısı 0.89’dur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri toplanmadan önce ilgili kurumlardan gerekli yazılı izinler alınmıştır. Katılımcılardan, anketler doldurulmadan önce araştırmanın içeriği ve kullanılacak materyaller hakkında bilgi verilmiş, sözlü ve yazılı onam alınmıştır. Uygulama öncesi rehabilitasyon merkezi yöneticileri ile görüşülüp çalışma saatleri belirlenmiştir. Araştırma Erzincan’da bulunan ekonomik seviyeleri benzer Türk Kızılayı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim alan bedensel ve zihinsel engelli çocukların anneleri ve Erzincan merkezde yaşayan; engelli çocuğu olmayan rastgele seçilmiş anneler ile Mayıs-

temmuz 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada etik ilkelere uyulmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 19.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; yüzdellik, ortalama, ki kare, Kruskal Wallis, t testi ve korelasyon kullanılmıştır. Tüm testlerde istatistiksel önem düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1’de annelerin demografik özelliklerine göre PARI alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması verilmiştir. Annelerin eğitim durumuna göre çocuk yetiştirme tutumu ölçeğinin koruyucu, ev kadınlığı rolünü reddetme ve sıkı disiplin alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ve bu farkın tüm alt boyutlarda üniversite mezunu olan annelerden kaynaklandığı belirlenmiştir (Post Hoc testi, Bonferroni, $p < 0.05$). Annelerin gelir düzeylerine göre çocuk yetiştirme tutum ölçeği koruyucu alt boyutu puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$, Tablo 1).

Tablo 1. Annelerin Demografik Özelliklerine Göre PARI Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=112)

Demografik Özellikler	n	Koruyucu	Demokratik	EKR*	Geçimsizlik	Sıkı disiplin
Öğrenim durumu						
Okur yazar	8	56,75±5,75	26,25±4,49	33,62±6,84	17,12±4,94	43,37±10,16
İlkokul-ortaokul	58	51,50±6,97	27,86±3,22	30,65±6,51	15,89±4,15	40,86±8,08
Lise	24	49,41±8,68	28,50±2,02	31,20±5,97	14,95±3,99	37,87±8,14
Üniversite	22	38,90±6,47	28,00±3,39	27,09±5,23	14,27±3,53	31,90±7,41
KW		37,100	2,518	9,370	3,606	19,345
p		,000	,472	,025	,307	,000
Meslek						
Ev hanımı	83	50,56±8,23	27,83±3,16	30,86±6,18	15,84±4,04	40,15±8,21
Memur	20	42,65±8,38	27,80±3,47	28,95±4,74	14,75±3,25	33,65±7,43
İşçi	7	50,00±10,13	28,85±2,60	30,42±9,62	14,57±5,99	38,57±12,36
Emekli	2	41,50±7,77	29,00±1,41	19,00±7,07	10,00±2,82	26,00±9,89
KW		14,558	1,323	5,684	5,035	12,254
p		,002	,724	,128	,169	,007
Gelir düzeyi						
Gelir < Gider	21	45,00±10,04	28,00±2,44	28,85±6,42	15,38±3,81	37,04±9,99
Gelir = Gider	52	48,19±7,80	27,73±2,91	29,71±6,26	14,63±3,90	37,28±7,97
Gelir > Gider	39	52,10±8,63	28,10±3,78	31,82±6,30	16,61±4,28	41,30±8,79
KW		9,389	,372	4,611	4,994	4,673
p		,009	,830	,100	,082	,097
Çocuk sayısı						
1	27	47,48±10,05	28,77±2,40	30,18±6,82	15,88±3,73	37,51±7,97
2	45	48,20±8,87	27,17±3,46	29,95±5,96	14,71±4,17	37,86±8,91
3	21	51,19±7,51	28,57±3,02	31,09±6,41	15,38±4,20	39,71±9,79
4 ve üzeri	19	50,36±8,36	27,68±3,19	30,31±6,93	16,73±4,16	40,89±8,67
KW		2,544	4,066	,271	2,980	2,426
p		,467	,254	,965	,395	,489
Çocuğunuza yeterli zaman ayırabiliyor musunuz?						
Evet	82	48,86±8,59	27,84±3,02	30,39±6,19	15,46±4,10	38,69±9,15
Hayır	30	49,20±9,68	28,10±3,51	30,00±6,88	15,46±4,11	38,50±7,92
t		-,166	-,357	,273	-,004	,111
p		,868	,723	,786	,997	,912

* EKR: Ev kadınlığı rolünü reddetme

Yapılan karşılaştırmalara göre annelerin mesleği, sahip oldukları çocuk sayısı ve çocuklarına ayırdıkları zaman dilimine göre çocuk yetiştirme tutum ölçeği alt boyutlarının gruplar arasında istatistikî anlamda bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$, Tablo 1). Sağlıklı ve engelli çocuk sahibi annelerin PARI alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 2’de görülmektedir. Engelli çocuk sahibi annelerin aşırı korumacı alt boyutu puan ortalamaları 52.21 ± 7.54 , sağlıklı

çocuk sahibi annelerinaşırı korumacı alt boyutu puan ortalamaları 46.13 ± 8.99 olarak belirlenmiştir. Gruplar arasında istatistikî anlamda farklılık bulunmuştur($p=0.000$). Aynı şekilde engelli çocuk sahibi annelerin, sağlıklı çocuk sahibi annelere göre çocuk yetiştirme tutum ölçeği sıkı disiplin alt boyutundan istatistikî anlamda farklılık oluşturacak düzeyde yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir ($p=0.006$).

Tablo 2. Sağlıklı ve Engelli Çocuk Sahibi Annelerin PARI Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=112)

	Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutum ölçeği alt boyutları			Geçimsiz	Sıkı disiplin
	Aşırı korumacı	Demokratik	EKR		
Sağlıklı çocuk sahibi anneler (n=60)	46,13±8,99	27,71±3,43	29,65±6,27	14,81±4,14	36,51±7,91
Engelli çocuk sahibi anneler (n=52)	52,21±7,54	28,13±2,80	31,01±6,43	16,21±3,92	41,09±9,21
Test ve p değeri	t=3,889 p=,000	t=0,709 p=,480	t=1,136 p=,259	t=1,827 p=,070	t=2,800 p=,006

Çocuk yetiştirme tutum ölçeği demokratik, ev kadınlığını reddetme rolü ve geçimsiz alt boyutlarında gruplar arasında istatistikî anlamda farklılık bulunmamıştır ($p>0.005$)

Sağlıklı ve engelli çocuk sahibi annelerin disiplin yöntemleri ve uygulama nedenleri ile ilgili yüzdeleri tablo

3’te verilmiştir. Sağlıklı çocuk sahibi annelerin %60’ının, engelli çocuk sahibi annelerin ise %67,3’ünün çocuklarına karşı bir disiplin yöntemi uyguladıkları ve gruplar arasında istatistikî anlamda bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 3. Sağlıklı ve Engelli Çocuk Sahibi Annelerin Disiplin Yöntemleri ve Uygulama Nedenleri İle İlgili Yüzdeleri

Sosyo-Demografik Özellikler	Sağlıklı çocuk anneleri (n=60)		Engelli çocuk anneleri (n=52)		Test Değeri ve Anlamlılık
	Sayı	%	Sayı	%	
Çocuğa disiplin yöntemi uyguluyor musunuz (n=112)					
Evet	36	60,0	35	67,3	$\chi^2=0.641$ p=0.423
Hayır	24	40,0	17	32,7	
Disiplin yöntemi olarak ne uyguluyorsunuz (n=71)					
Sözel	3	8,3	8	22,9	$\chi^2=15.817$ p=0.007
Fiziksel	4	11,1	14	40,0	
Sevdiği şeyleri yasaklama	14	38,9	7	20,0	
Odaya kapatma	10	27,8	5	14,3	
Küsmeye konuşmama	4	11,1	0	,0	
Diğer	1	2,8	1	2,9	
Disiplin yöntemi uygulamadaki amacınız nedir (n=71)					
Doğru davranış kazandırmak için	31	86,1	29	82,9	$\chi^2=0,144$ p=0.705
İstediklerimi yaptırabilmek için	5	13,9	6	17,1	

Çocuklara karşı uygulanan disiplin yöntemleri arasında, sağlıklı çocuk sahibi annelerin %38,9 oranında çocuğa sevdiği şeyleri yasaklamayı uygularken, engelli çocuk annelerinde %40 oranında fiziksel şiddet uygulanmaktadır. Bunların yanı sıra sağlıklı çocuk annelerinde odaya kapatma uygulanırken engelli çocuk anneleri tarafından sözel şiddetin daha çok uygulandığı tablo 3’te görülmektedir. Gruplar arasında istatistikî

anlamda farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0.007$, Tablo 3).

Sağlıklı çocuk sahibi annelerin %86,1’i, engelli çocuk sahibi annelerin ise %82,9’u disiplin yöntemi uygulamadaki amacının doğru davranış kazandırmak olduğunu ifade etmiştir. Gruplar arasında istatistikî anlamda farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$, Tablo 3).

TARTIŞMA

Bu çalışmada Erzincan'da bulunan Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinden birinde eğitim gören 52 engelli çocuk annesinin ve Erzincan' da yaşayan; engelli çocuğu olmayan 60 sağlıklı çocuk annesinin çocuk yetiştirme tutumları ve disiplin yöntemleri değerlendirilmiş olup, elde edilen bulgular literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Annelerin çocuk yetiştirme tutumu ile öğrenim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, eğitim düzeyi azaldıkça aşırı koruyuculuk, ev kadınlığı rolünü reddetme ve sıkı disiplin alt boyutlarından aldıkları puanlar artmaktadır (Tablo1). Şanlı⁵ tarafından yapılan çalışmada da eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının azaldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Ulusoy, Demir ve Baran⁷ tarafından yapılan çalışmada da baskıcı-otoriter annelerin en yüksek oranda ilköğretim mezunu olduğu, izin verici-hoşgörülü annelerin en yüksek oranda fakülte ve üzeri okul mezunu olduğu, saptanmıştır. Görüldüğü gibi anneler eğitim yetersizlikleri yüzünden yanlış yapabilmekte ve çocuk eğitiminde geleneklere bağlı kalabilmektedirler.⁹

Annelerin çocuk yetiştirme tutumu ile aylık gelir düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında, aylık gelir düzeyi arttıkça aşırı koruyuculuk alt boyut puanı anlamlı düzeyde artmaktadır. Benzer şekilde Tortumluoğlu¹³ tarafından yapılan çalışmada da gelir düzeyi arttıkça aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının arttığı görülmüştür.

Sağlıklı ve engelli çocuk annelerinin çocuk yetiştirmedeki tutumları incelendiğinde; engelli çocuk sahibi annelerin sağlıklı çocuk sahibi olan annelere göre daha koruyucu tutum sergilediği ve çocuklarına daha fazla sıkı disiplin uyguladığı belirlenmiştir (Tablo 2). Keskin ve ark.⁴ tarafından yapılan çalışmada da zihinsel engelli çocuğu olan anne- babalar en yüksek puanı aşırı annelik alt boyutundan almıştır. Özürüllük nedeniyle çöküntü yaşayan ebeveynlerden anne, özellikle toplumumuzda fedakârlık duygusu içinde daha çok vermeye çabalar ki bu bir anlamda kadının rolünün daha da baskınlaşması, yeni roller üstlenmesi demektir.³

Çalışmamıza göre engelli çocuk sahibi annelerin anlamlı düzeyde sağlıklı çocuk sahibi olan annelere göre daha fazla fiziksel şiddete başvurdukları, ikinci sırada en fazla uyguladıkları disiplin yöntemi ise sağlıklı çocuk annelerinde odaya kapatma; engelli çocuk annelerinde de kızma, bağırma, azarlama, hakaret gibi sözel cezalar olduğu belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da zihinsel engelli çocuklara sahip annelerin, zihinsel engelli olmayan çocuklara sahip annelere göre daha sert disiplin kullandıkları, çocuklarıyla daha az etkileşime girdikleri ve onlara daha az olumlu tepki verdikleri

saptanmıştır.^{14,15,16,17} Ailede engelli bir çocuğun varlığı, bir bütün olarak ailenin yapısında, işleyişinde, aile üyelerinin rollerinde önemli değişiklikler yapabilmekte, aile üyelerinin yaşamlarını, davranışlarını, duygu ve düşüncelerini olumsuz yönde etkileyen bir stres kaynağı oluşturabilmektedir. Ailenin içinde bulunduğu bu stres durumu ve kaynağı, annelerin engelli çocuğa karşı tutumlarında olumsuzluklara neden olmaktadır. Dolayısıyla ailelerin bu durumunun anne-babalar tarafından, yaşanan engele bir çözüm olarak geliştirildiği söylenebilir.^{18,4} Yine aynı şekilde çalışmamıza katılan engelli çocuk annelerinin yaşadıkları strese bir çözüm yolu olarak fiziksel şiddete daha çok başvurdukları düşünülmektedir.

Örnekleme sayısının azlığı, sadece anneleri kapsıyor olması, annede olası ruhsal patolojilerin varlığı ve çocuklardaki kısıtlılık düzeylerinin ve davranışsal problemlerin yapılandırılmış metotlarla irdelenmemiş olması çalışmamızın kısıtlılıkları arasındadır. Bu nedenle çalışmanın daha geniş örnekleme gruplarında çalışılması gerektiği ve çalışmanın sadece anneleri değil, babaları da kapsamaması ve annelerin ruhsal durumlarının göz önünde bulundurulmasının ailelerin durumlarının değerlendirilmesine daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak ebeveynlerin çocuklarının zihinsel engelli olduğunu öğrendiği andan itibaren psikolojik, sosyal ve maddi zorluklar yaşadıklarını söyleyebiliriz. Bu zor ve sıkıntılı günler, ebeveynlerin çocuklarını kabul etmelerini veya reddetmelerini etkilediği gibi, zihinsel engelli çocuğa yönelik tutumları da etkilediği saptanmıştır. İster sağlıklı ister engelli olsun çocuğa uygulanan bu sıkı disiplin ve tutumlar çocuğa psikolojik ve fiziksel olarak zarar verici boyuta ulaştığında, çocuk istismarı kapsamında ele alınması gereken bu davranışların azaltılması ve konuyla ilgili toplumsal duyarlılığın artırılması için annelerin eğitimi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Erbil N, Divan Z, Önder P. Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 2006;3(10):7-15.
2. Erdoğan Ö, Uçukoğlu H. İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık Ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2011;19(1):51-72.
3. İcmeli C, Ataoğlu A, Canan F, Özçetin A. Zihinsel Özürüllü Çocukları Olan Ebeveynler ile Sağlıklı Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Karşılaştırılması. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*. 2008; 3:21-28.

4. Keskin G, Bilge A, Engin E, Dülgerler Ş. Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların kaygı, anne-baba tutumları ve başa çıkma stratejileri açısından değerlendirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2010; 11:30-37.
5. Şanlı D. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi (An analysis of the factors affecting mothers' child rearing attitudes). Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir (2007).
6. Yamaç A. Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin çocuklarını kabul- ret düzeyiyle çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Analysis of correlation between parental acceptance – Rejection and child rearing attitudes of parents). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (2011).
7. Ulusoy MD, Demir N, Baran A. Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi Ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2005;3(3):367-386.
8. Kutlu L, Batmaz M, Bozkurt G, Gençtürk N, Gül A. Annelere Çocukluklarında Uygulanan Ceza Yöntemleri İle Çocuklarına Uyguladıkları Ceza Yöntemleri Arasındaki İlişki. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2007; 8:22-29.
9. Ayyıldız T. Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları (Child raising attitude of the mothers of 0-6 years old Children in the centrum of Zonguldak). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak (2005).
10. Bahar A, Bahar G, Savaş H, Parlar S. Engelli Çocukların Annelerinin Depresyon ve Anksiyete Düzeyleri ile Stresle Basa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2009;4(11):99-111.
11. Tamer M. Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinde Stres Yönetimi Eğitiminin Etkileri. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir (2010).
12. Le Compte G, Le Compte A, Özer S. Üç Sosyoekonomik Düzeyde Ankaralı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. *Türk Psikoloji Dergisi*. 1978; 1:5-8.
13. Tortumluoğlu G. Annelerin aile kavramını algılaması ve bunun çocuk yetiştirme tutumuna etkisi (The Mothers perceive the family concept and the effects of this on the attitude of bringing up children). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum (1999).
14. Cunningham CE, Rueler E, Blackwell J, Deck J. Behavioural and Linguistic developments in the interaction of normal and retarded children with their mothers. *Child Development*. 1981; 52:62-70.
15. Crawley SB, Spiker D. Mother-child interactions involving two-year olds with Down syndrome: A look at individual differences. *Child Development*. 1983; 54:1312-1323.
16. Downey G, Coyne JC. Children of depressed parents: An integrative review. *Psychol Bull*. 1990; 108:50-76.
17. Öner U, Sucuoğlu B. Zihinsel Özürlü Çocukların İstismarı. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*. 1994;2(4):316-328.
18. Ünal N, Baran G. Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Normal Gelişim Gösteren Çocukların Zihinsel Engelli Kardeşlerine Yönelik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2012;20(3):783-792.